

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas No:1968/64

Karar No:1969/20

Karar günü:15/4/1969

Resmi Gazete tarih/sayı:24.12.1969/13382

İstemde bulunan mahkeme : İstanbul Asliye 17. Hukuk Mahkemesi

İstemin konusu : 506 sayılı, 17/7/1964 günlü Sosyal Sigortalar Kanununun 82. maddesinin, Anayasa'nın 23. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarına aykırılığı nedeni ile iptalidir.

OLAY :

Bir gazete sahibinin Sosyal Sigortalar Kurumuna karşı yukarıda anılan Mahkemede açmış olduğu dâva sırasında davacı, dâvâlinin gazetenin eski sahibinin sigorta primi borçlarından ötürü kendisinden istemde bulunmasına temel tutulan 506 sayılı Yasanın 82. maddesi hükmünün şu nedenlerle Anayasa'ya aykırılığını ileri sürmüştür.

A) Anayasa'nın 23. maddesinin birinci fıkrasında gazete veya dergi çıkarmanın önceden malî teminat yatırma koşuluna bağlanamayacağı bildirilmekle gazete çıkarmanın herhangi bir akçalı yük altına konulması önlenmek istenmiştir. Sözü edilen maddenin üçüncü fıkrası da kanunlarla, düşüncelerin ve kanıların serbestçe yayınlamasını engelleyici veya zorlaştırıcı siyasal, iktisadî, malî veya teknik kayıtlar konmasını yasak etmektedir. Bu iki hükümden açıkça anlaşılıyor ki bir gazete çıkarmak isteyen veyahut bir gazeteyi devralmış bulunan kişinin, eski gazetecinin başka deyimle devreden borçlarından sorumlu tutulması, işin başından ona bir akçalı yük yüklemek demektir ve Anayasa'nın bildirilen ilkeleri ile çatışmaktadır.

B) Bir kimsenin resmî veya yan resmî bir yere olan borcundan dolayı borçlunun işyerini üzerine alan kişinin, eski malikle birlikte sorumlu tutulmasına

dayanak olabilecek herhangi bir hüküm Anayasa'da yoktur. Demek ki Anayasa böyle bir sorumluluğu benimsemiş değildir. İşin özüne bakılırsa bir kimsenin, miras durumu borcu isteyerek yüklenmesi durumu dışında, başkasının borcun dan sorumlu tutulması hukuk ilkelerine dahi aykırıdır.

C) Miras veya borcu üzerine alma durumları dışında başkasının borcundan sorumlu tutulmak, bir türlü angaryadır. Angarya ise Anayasa'nın 42. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince yasaktır. Olayımızda yeni işverene, sigorta primlerinden dolayı eski iş verenin 250-300 bin lira tutarındaki borcunun yükseltmek istenmesi, işin büyüklüğünü ve ağırlığını belirtmeye yetmektedir- Dâvâlı Sosyal Sigortalar Kurumu adına verilen yazıda şu savunmalar ileri sürülmektedir.

a - Davacıya uygulanacak hüküm hukukî ardalık (Haleflik) ilkesine dayanmak tadır. Oysa bu ardalıkın davacının gösterdiği Anayasa ilkesine aykırı hiçbir yan yoktur.

b - Anayasa'mızın temel kurallarına göre Devlet, sosyal bir devlettir; bunun sonucu olarak sosyal adaleti gerçekleştirmek ve sosyal güvenliği sağlamak zorundadır. Sosyal güvenliği sağlayacak yollardan birisi de sosyal sigortadır. Sosyal sigortanın işlemesi ise Sosyal Sigortalar Kurumunun iyi çalışmasına bağlı bulunmaktadır. Bu da ancak prim alacaklarının olabildiğince

Esas No:1968/64
Karar No:1969/20

düzgün biçimde alınması ile gerçekleşebilir. Buna göre tartışma konusu kural, Anayasa'nın sosyal devlet ilkesinin gerektirdiği tedbirlerdendir.

c - Anayasa'nın angaryaya ilişkin hükmünün tartışma konusu kuralla bir ilişkisi yoktur. Çünkü angarya yasağının zorla çalıştırma konusunda bir yasak olduğu, Anayasa'nın 42. maddesinin yazılışından anlaşılmaktadır.

Mahkeme, davacının Anayasa'ya aykırılık iddiasını, tartışma konusu madde ile gazeteyi devralana malî yük yüklemiş bulunmasının, Anayasa'nın 23. maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları gereğince gazetecilere herhangi bir malî yük yüklenmesinin yasaklanmış olması nedeni ile ciddi görmüştür.

İPTALİ İSTENİLEN KANUN HÜKMÜ :

17/7/1964 günlü Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun "Prim borçlarının halef olma" başlıklı 82. maddesi şöyledir :

"Sigortalıların çalıştırıldığı işyeri devredilir veya intikal ederse, eski işverenin kuruma olan sigorta primi ile gecikme zammı borçlarından aynı zamanda yeni işveren de müteselsilen sorumludur. Bu hükme aykırı sözleşmeler muteber değildir."

İPTAL İSTEMİ İLE İLGİLİ ANAYASA HÜKÜMLERİ :

Madde 23- Gazete ve dergi çıkartılması; önceden izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.

Gazete ve dergilerin çıkartılması, yayımı, malî kaynakları ve gazetecilik ile ilgili şartlar, kanunla düzenlenir. Kanun, haber, düşünce ve kanaatların serbestçe yayınlanmasını engelleyici veya zorlaştırıcı siyasî, iktisadî, malî veya teknik kayıtlar koyamaz.

Gazete ve dergiler, Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin veya bunlara bağlı kurumların araç ve imkânlarından eşitlik esasına göre faydalanır."

İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi içtüzüğü'nün 15. maddesi uyarınca Başkan Vekili Lûtfi Ömerbaş, Üye İhsan Keçecioğlu, Salim Başol, Feyzullah Uslu, A. Şeref Hocaoğlu, Celâlettin Kuralmen, Sait Koçak, Avni Givda, Muhittin Taylan, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit ZARBUN, Mustafa Karaoğlu ve Muhittin Gürün'ün katıldıkları 12/11/1968 günlü ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik olmadığı görüldüğünden esasın incelenmesine oybirliği ile karar verilmiştir.

ESASIN İNCELENMESİ:

Esasa ilişkin rapor, iptal gerekçesi ile dosyadaki belgeler, iptali istenilen yasa hükmüne ilişkin yasama belgeleri ile Anayasa'nın ilgili hükümleri ve bunlara ilişkin yasama belgeleri incelenerek gereği görüşülüp düşünüldü :

1- a) Anayasa'nın 23. maddesinin birinci fıkrası hükmü ile ikinci fıkrasının ikinci cümlesi hükmü, gazete ve dergilerin çıkarılması işinin malî teminat yatırma koşuluna bağlanmasını yasak ettiği gibi gazete ve dergilerin çıkarılması, yayımı, malî kaynakları ile gazetecilik mesleğini engelleyen koşulları düzenleyecek kanunun haber, düşünce ve kanaatların serbestçe yayınlanmasını engelleyici veya yalnızca zorlaştırıcı siyasî, iktisadî, malî veya teknik sınırlamalar öngörmesini yasak etmektedir. Bu yasakların ereği, gazete ve dergi çıkaracak kimselerin bir takım iktisadî, malî veya siyasal engeller ya da zorluklar yüzünden bu işleri kolayca yapamaz duruma düşmelerini

önlemektir, başka deyimle gazete veya dergi çıkaracaklara bu girişimlerini olanak dışı bırakmak ya da zorlaştırmak üzere herhangi bir sınırlandırma öngörülemeyecekti. Bu kuralların herhangi bir dergi veya gazeteye ilişkin bir işletmeyi devralan gerçek veya tüzel kişiler bakımından da geçerli olacağı bunların konuluş amaçlarının gereğidir. Ancak bu kurallar, özellikle herhangi bir gazete veya dergi işletmesini yahut sadece bunu çıkarma yetkisini devralan kişilerin yukarıda anılanlardan başka ereklere dayanan bir takım iktisadî veya malî yükümler altına konulamıyacağı anlamına gelmez; gerçekten böyle bir yorum, Anayasa'nın söz konusu kurallarını, konuluş ereklere aşan biçimde, geniş bir yorum niteliğini alır ki böyle bir anlayış dahi ereğe göre yorum kuralına aykırı düşer ve bundan ötürü hukukça geçerli sayılamaz.

b) Tartışma konusu zincirleme sorumluluk hükmü, bir sosyal güvenlik tedbiri niteliğindedir; gerçekten çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için sosyal, iktisadî ve malî tedbirleri almakla Devlet ödevli kılınmıştır. (Anayasa Madde 42-2). Bu tedbirler arasında sosyal sigortalar kurarak çalışanların kaza, hastalık, ihtiyarlık gibi durumlarda dahi insanca yaşamalarını sağlamak gelmektedir. Kaldı ki Anayasa'nın 48. maddesi yalnız çalışanlar için değil, herkes için sosyal güvenlik hakkını öngörmekte ve bu hakkı sağlamak üzere Sosyal Sigortalar ve Sosyal yardım örgütleri kurmayı ve kurdurmayı Devletin görevleri arasında saymaktadır. Sosyal sigortaların verimli olarak işlemesi ise, ancak ve ancak Sigorta primlerinin ödenmesinin güvence altına alınması ile olabilir. İşte tartışma konusu hüküm, bu güvenceyi sağlamak üzere konulmuş hükümlerden birisidir ve Anayasa'nın az önce anılan 42. ve 48. maddelerinin ereğini gerçekleştirecek kurallardandır. Bundan ötürü de, tartışma konusu kuralın, Anayasa'nın 23. maddesine aykırılığı söz konusu edilemez.

2- Anayasa'nın angaryayı yasak eden 42. maddesi hükmü ile tartışma konusu hükmün ilişkisi yoktur. Çünkü Anayasa hukuku açısından angaryanın bir kişiye karşılıksız olarak ve zorla iş gördürme anlamına geldiği, Anayasa'nın 42. maddesinin tümünün incelenmesinden ve özellikle üçüncü fıkra hükmünün yazılışından anlaşılmaktadır. Tartışma konusu hüküm ise herhangi bir çalışma ödevine ilişkin olmayıp para borcundan sorumluluk konusuna ilişkin bulunmaktadır.

3- Anayasa'da bir kişinin miras ve isteyerek borcu üzerine alma durumları dışında başkasının borcundan sorumlu tutulabileceğini gösteren herhangi bir kuralın veya ilkenin yer almamış olması dolayısıyla tartışma konusu hükmün Anayasa'ya aykırı olacağı yollu görüş dahi doğru değildir. Bir kez, borçtan sorumluluk konusu. Anayasa ile düzenlenmiş değildir. Kaldı ki, bir kimsenin başkasına ilişkin bir işletmeyi yahut mameleki isteği ile devir alması, Anayasa'nın 40. maddesinde kabul edilmiş olan sözleşme özgürlüğünün gereklerindedir. Asliye mahkemesindeki davacının Anayasa'nın sözü edilen özgürlüğünden yararlanarak gazete işletmesini isteği ile devir aldığı kendi yazdıklarından açıkça anlaşılmaktadır. Yasa koyucunun, kamu düzeni düşüncesi ile ve Anayasa'nın yukarıda, 1 sayılı bentte anılan hükümlerinin gereğini yerine getirmek üzere bir devir işleminde bir takım hukukî sonuçlar öngörmesi, yasama yetkisinin Anayasal sınırları içinde bir işlemdir. Bu durum karşısında tartışma konusu hükmün, Anayasa'nın herhangi bir kuralına veya ilkesine aykırı olduğu ileri sürülemez. Sözleşme özgürlüğü, kamu yararı düşüncesiyle, yasama erkince sınırlandırılabilir. Burada da devir sözleşmesinin hukukî sonuçlarının, yukarıki bentte açıklandığı gibi, kamu yararına dayanan ve bu yaran gerçekleştirmeye elverişli bulunan bir sınırlandırması söz konusudur ve tartışma konusu kural, Anayasa'nın 40. maddesinin ikinci fıkrası hükmüne uygundur.

4- Asliye mahkemesindeki davacı, itiraz konusu yasadaki kurala benzer bir kuralın hukuk alanında benimsenmiş olmadığını dahi ortaya atmaktadır. Bu yön, Anayasa'ya aykırılık sorununa yabancı olmakla birlikte hukukî gerçeğe de uygun değildir; Nitekim Borçlar Kanununun 179. maddesinde, bir işletmeyi devralan kişinin, eski mâlikin borçlarından dolayı yenisi ile birlikte iki yıl zincirleme olarak borçlu kalacağı hükme bağlanmıştır ve bu kural, genel bir kural niteliğindedir.

Esas No:1968/64
Karar No:1969/20

5- Yukarıki bentlerde yazılı nedenlerden ötürü itiraz yersiz görüldüğünden reddolunmalıdır.

SONUÇ :

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 82. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın reddine 15/4/1969 gününde oybirliği ile karar verildi.

Başkanvekili
Lütfi Ömerbaş

Üye
İhsan Keçecioglu

Üye
Salim Başol

Üye
Feyzullah Uslu

Üye
Fazlı Öztan

Üye
Celalettin Kuralmen

Üye
Hakkı Ketenoglu

Üye
Fazlı Uluocak

Üye
Sait Koçak

Üye
Avni Givda

Üye
İhsan Ecemiş

Üye
Recai Seçkin

Üye
Ahmet Akar

Üye
Halit ZARBUN

Üye
Muhittin Gürün